

Reactie VNG op de tijdelijke wet Transitiefonds Landelijk Gebied

Afzender : VNG – verbinder van alle 344 Nederlandse gemeenten

Opsteller :

Datum reactie : 25 mei 2022

Inleiding

Allereerst zijn wij blij dat het Rijk met dit fonds structureel en gecoördineerd wil investeren in de transitie naar een toekomstbestendig landelijk gebied voor bewoners, bedrijven, landschap en natuur. Ook onze dank voor de goede aanpak en uitleg in de 2 gehouden digitale sessies hiervoor.

Volgens ons is de **scope** van het fonds daarvoor echter **te smal en statisch** ingericht. Het bevat **nog niet de ondersteunende uitgangspunten** om deze **transitie** waar te maken. Het fonds is nog onvoldoende ingericht op het gehele landelijke gebied, maar op specifieke onderdelen gericht op beperking van stikstofemissie en stikstofdepositie-effecten. Het ondersteunt daardoor niet dat diverse gebiedsfuncties in samenhang toekomstbestendig worden waaruit **brede welvaart** en gebiedsperspectief ontstaat. In andere woorden: de **huidige opzet** is **nog niet genoeg ingericht** om de **4 doelen** van het **NPLG** in een gecombineerde aanpak **na te streven** vanuit NOVI-principes (Omgevingswetdenken). Wij zien echter wel mogelijkheden hoe de middelen van het fonds efficiënter en effectiever de opgaven van stikstofreductie en natuurverbetering kunnen halen. Wij willen met deze reactie een constructieve bijdrage leveren aan deze omvangrijke financiële impuls voor het landelijk gebied. Uiteraard zijn we beschikbaar voor eventuele vragen.

Kern van reactie

Dit zijn de uitgangspunten die wij graag toevoegen aan het transitiefonds om **financiering doelgerichter en gebiedsgerichter** te maken, door:

1. **Onbekende en lokale innovatieve maatregelen te financieren**, dus een ruimere formulering van landbouw- en natuurmaatregelen. In een gebiedsproces krijgen die verdere afbakening.
2. Een **lerende aanpak** toe te passen waarmee je per gebied tussentijds financieringsmaatregelen bijstelt of toevoegt, maar ook dat je gelden van andere fondsen kunt benutten. Zo ontwikkel je een doelgerichter proces die meer garanties biedt om (meerdere) doelen echt te halen.
3. **dynamisch en flexibel middelen beschikbaar te stellen** voor provincies, waterschappen en gemeenten, gebaseerd op een gebiedsfonds-aanpak. Bouwend aan het gebiedsperspectief financieren zij ook lokale innovaties en belangen die versnellend werken aan gebiedsdoelen.

Het Rijk bepaald het 'wat' van de doelen. Laat het 'hoe & waar' van de financiering over aan provincies, waterschappen en gemeenten. Dat vergroot de doelmatigheid van het fonds en bereidheid van gebiedspartners om mee te doen.

Toelichting op de kern van onze reactie

Een transitie is een deels onbekend pad richting een toekomstbestendig systeem van diverse functies. Zet daarom niet vooraf financieringsmogelijkheden op slot. Een transitiefonds mag daarom ruimte bieden aan nu nog onbekende innovatieve maatregelen.

De **scope** kan beter en **later** in het **gebied** (onder begeleiding van gebiedsautoriteit provincies en RTLG) **worden bepaald**. Juist ook omdat op dit moment nog geen zicht is over de haalbaarheid van doelen. Dit vraagt ook om het **fonds in lijn te brengen met de NOVI-afwegingsprincipes** van:

- 'combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies' en
- 'kenmerken en identiteit van een gebied staan centraal'.

De huidige inrichting van het fonds beperkt het toepassen van deze afwegingsprincipes. Dat is een gemiste kans om lokale bereidheid en innovatiekracht te stimuleren wat juist ook helpt in de aanpak van de hoofdpogaven stikstof, water (KRW) en klimaat(wet).

Via een **lerende aanpak** (programmaliijn 3 NPLG) kan het fonds **echt een transitiefonds** worden, dus dat het **doel- en gebiedsgericht** wordt ingericht. Via tussentijds monitoren en bijsturen op gebiedsniveau, leren we hoe financiële middelen efficiënter en effectiever benut kunnen worden. Daarmee ontstaat meer kans dat de doelen volledig en tijd worden behaald in combinatie met andere nog te bepalen gebiedsdoelen. Deze flexibiliteit zorgt ook dat vooraf doordachte financieringsmaatregelen nog aangepast kunnen worden, mochten ze in de specifieke praktijk van een gebied onvoldoende blijken te werken.

Houvast in financiering en verantwoording

Werken met een SPUK in een snel veranderende wereld gericht op gelijkwaardigheid, is ons inziens niet meer zinvol. Toon vertrouwen in de betrokken medeoverheden en gebiedspartners. Committeer daarvoor het fonds aan een gebiedsgericht proces waarin (de)centrale overheden tussentijds kunnen leren en bijsturen. En waarin zij ook andere (sociaaleconomische) belangen snel en eenvoudig kunnen financieren die als katalysator werken om goed en snel de doelen te halen. Met deze ruimte om tussentijds te sturen, ontstaat ook een sterker verhaal om de besteding van middelen te verantwoorden.

Voor gemeenten is zo'n gebiedsgerichte financieringssysteem (a la gebiedsfonds) essentieel om hun constructieve bijdrage te leveren. Daarbij is vooraf ook zekerheid nodig van het verkrijgen van voorbereidings- en uitvoeringskosten op een eenvoudige, snelle en uniforme manier. Dat verdient nog nadere uitwerking in het fonds.

De gezamenlijke drang voor doorontwikkeling van het fonds

Wij zien dat de reactie van het Interprovinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen op veel onderdelen een gedeeld belang heeft met onze reactie. Denk aan de ruimte voor innovatie, een doel- en gebiedsgerichte besteding van middelen, als ook een andere methodiek dan SPUK.

Vanuit overleggen met ministeries BZK en LNV rondom thema's Nationaal Programma Landelijk Gebied en Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied, ontstaat bij ons de indruk dat ook zij behoefte hebben aan een meer doelgericht en gebiedsgericht fonds.

Daarom is ons verzoek aan het ministerie van Financien: ontwikkel het fonds door tot een meer dienstbaar en praktisch hanteerbaar instrument die meer kansen biedt om onontkoombare doelen te halen. Gezien het gevraagde tempo (bijvoorbeeld concept-gebiedsplannen 1 juli 2023 indienen) dient het fonds ook eerder operationeel te zijn dan 1 januari 2024.

Toelichting artikelsgewijs op Nota van Toelichting

- artikel 2, eerste lid: het is niet duidelijk waarom onderscheid wordt gemaakt tussen natuur, landbouw en landelijk gebied. Een nadere definitie van wat onder landelijk gebied wordt verstaan is op zijn plaats. In onze ogen is deze breed, inclusief de component van brede welvaart en perspectief voor natuur, landschap, mensen en bedrijven.
- Artikel 4.3 – Graag wordt de VNG actief betrokken bij het ontwikkelen van de governance van het fonds en de wijze van besluitvorming

Een bewezen handreiking & uitdaging

Om als gemeenten de belangrijke positieve bijdrage te kunnen leveren, is in ieder geval aanpassing van het fonds nodig. Ons ideaalbeeld is, wat zich bewezen heeft in de praktijk via diverse gebiedsfonds, om in het fonds ruimte te creëren voor **financieringsruimte voor pilotgebieden** waar innovatieve manieren van het behalen van de opgaven kans krijgen. In een pilotgebied worden geen limitatieve financieringsmaatregelen opgesteld. Alle gebiedspartners committeren zich aan een zorgvuldig proces en realistische planning om de NPLG-doelen voor dat gebied na te streven met een plus. Hiermee krijgt de lerende aanpak van het NPLG echt een kans om met gebiedspartners samen toekomstbestendige functies kunnen ontwikkelen. Hiermee wordt directer toegewerkt naar de 4 NPLG-doelen zelf en de 3 afwegingsprincipes van de NOVI. Gemeenten kunnen zo aan perspectief werken voor hun gebied, bewoners, bedrijven en natuur en landschap.

Deze uitdaging – die past bij het denken en doen vanuit de Omgevingswet - verdient minimaal een kans om de haalbaarheid van de complexiteit aan vraagstukken kansrijker te maken. Dit kan op gepaste schaal veilig genoeg worden uitgevoerd. Ontwikkel dan ook als Rijk hiervoor een innovatieve **financieringssystematiek** van middelen voor transitie. **Commiteer je aan het proces, als partner die zelf meestuurt** (rol Regieorganisatie TLG). Dus zet als Rijk in op een financieringssystematiek die het huidige Plan van Aanpak voor het NPLG ondersteunt in plaats van inkadert.

Voor een nadere toelichting zijn wij graag bereid.